

Rådgivning

Forebygging og håndtering av hat og trusler mot folkevalgte

Laget for

Kommunesektorens
organisasjon (KS)

Juni 2019

Innhold

Formål og bakgrunn	3
Begrepsforståelse	3
Metode og gjennomføring	4
Råd for forebygging og håndtering av hatefulle ytringer og trusler mot folkevalgte politikere ...	5
1) Den enkelte folkevalgte	5
2) Kommunestyrene og Fylkestingene	7
3) Kommunesektorens organisasjon (KS)	11
4) Politiske partier	14
5) Medier	19
6) Nasjonale myndigheter	20

Forord

Rapporten er utarbeidet av Ipsos på forespørsel fra KS. Rapporten har blitt utarbeidet i tidsrommet april til juni 2019.

Rapportens forfattere har vært Carina Riborg Holter og Kirsten Sandberg Natvig.

Juni 2019

Formål og bakgrunn

Kartleggingen gjennomført av Ipsos om av hat og trusler mot folkevalgte politikere (2019) viste av 4 av 10 har vært utsatt for enten hatefulle ytringer eller trusler. Dette har negative effekter for både den enkelte politiker og politikere som gruppe. Potensielt kan dette også få negative effekter for hele samfunnet da unge er mer utsatt for og blir mer påvirket av hat og trusler, noe som kan påvirke framtidig rekruttering til lokaldemokratiet.

Ipsos har på oppdrag for KS skissert konkrete tiltak for hvordan den folkevalgte selv, det folkevalgte kollegium (kommunestyret/fylkestinget), politiske partier, medier og nasjonale myndigheter kan håndtere hat og trusler mot lokale folkevalgte som allerede er forekommet, samt bidra til å forebygge og motvirke forekomsten av hat og trusler.

Rådene som er utarbeidet har et todelt fokus på forebygging på den ene siden, og håndtering på den andre. Det ene vil fokusere på hvordan ulike aktører kan forebygge og motvirke forekomsten av hat og trusler i fremtiden, mens håndtering fokuserer primært på hvordan aktørene potensielt kan håndtere hat og trusler som allerede har forekommet.

Tiltakene rettet mot henholdsvis forebygging og håndtering vil ha ulikt fokus og formål. Råd som omhandler forebygging vil foreslå tiltak med et langsiktig perspektiv, med mål om å bevisstgjøre, øke kunnskap og endre kultur. Forebyggingstiltakene har hatt som hensikt å redusere omfanget av hat og trusler i fremtiden, og samtidig tilrettelegge for at det skal være attraktivt og oppleves som trygt å ta del i den politiske offentligheten.

Råd som går på håndtering vil ha et kortsiktig perspektiv, der det primære formålet er å begrense skaden som oppstår når lokalpolitikere utsettes for hat og trusler, både for det enkelte offer og for omgivelsene rundt. Formålet har vært å sikre at håndteringen av hat og trusler oppleves som minst mulig belastende for den enkelte politiker. De strukturelle og institusjonelle tiltakene er lagt opp slik at det i størst mulig grad hindrer tilbaketrekning eller selvbegrensning på individ- og gruppenivå. Overordnet har rådene et bredt nedslagsfelt som fokuserer på hvordan ulike aktører kan bidra. Samtidig har det vært viktig å se på tiltak som er innenfor KS sitt myndighetsområde og handlingsrom, og mange av rådene som gis vektlegger dette spesifikt.

Den kvantitative kartleggingen av hat og trusler mot folkevalgte som Ipsos har gjennomført viste at det er særlig indirekte former for fremsettelse av hat og trusler som forekommer ofte, herunder sosiale medier, internett, kommentarfelt og SMSer. Basert på disse funnene har rådgivningen hatt et særskilt fokus på forebygging og håndtering av hat og trusler framsatt i disse foraene.

Videre viste analysene fra kartleggingen at det er både eksterne og interne former for fremsettelse som truer politikernes demokratiske deltagelse. Hat og trusler kommer fra anonyme innbyggere som politikerne ikke kjenner, men det er også intern kultur i den politiske sfære som påvirker politikerne negativt, både innad i partier og mellom politikere fra forskjellige partier. Derfor har rådene et todelt fokus, som både fokuserer på ytringskultur eksternt i befolkningen og internt i den politiske sfære.

Begrepsforståelse

I forbindelse med dette oppdraget forstås «hat og trusler» som hatefulle ytringer, trusler, sjikane, hets, vold, og annen utilbørlig verbal eller fysisk atferd som kan knyttes til utøvelse av politisk verv, jf. KS sin tilbudsforespørsel. Det finnes ikke en universelt anerkjent definisjon av hatefulle ytringer, og konseptet kan forstås både juridisk og normativt. Den første er den juridiske, som definerer hatefulle ytringer

etter straffeloven §185 annet ledd (tidligere 135a). Denne verner mot alvorlige hatytringer som forsettlig eller grovt uaktsomt fremsettes offentlig eller i andres nærvær.¹

Ettersom ikke alle vil ha en klar formening om hva som juridisk definerer en hatefull ytring, har dette prosjektet inntatt en normativ og pragmatisk tilnærming til hatefulle ytringer som konsept. Dette er fordi folk gjerne har ulike oppfatninger av hva som er «hatefullt», som ikke nødvendigvis dekkes av den juridiske definisjonen. I en normativ forståelse av konseptet benyttes ofte Likestillings- og diskrimineringsombudets (LDO) utvidelse av begrepet. Her forstås hatytringer som

”... nedverdiggende, truende, trakasserende eller stigmatiserende ytringer som rammer individets eller en gruppes verdighet, anseelse og status i samfunnet ved hjelp av språklige og visuelle virkemidler som fremmer negative følelser, holdninger og oppfatninger basert på kjennetegn, som for eksempel etnisitet, religion, kjønn, nedsatt funksjonsevne, seksuell orientering, kjønnsuttrykk, kjønnsidentitet og alder” (LDO 2015:12).²

En utvidet forståelse er hensiktsmessig fordi det belyser fenomenets sosiale, kulturelle, kognitive og psykologiske aspekter. Denne tilnærmingen er ofte anvendt i den offentlige debatten rundt fenomenet, men er også nødvendig for å komme nærmere forståelsen av hva hatefulle ytringer er, hvordan det oppleves og følgelig hvilke tiltak som kan være hensiktsmessig for å forebygge og håndtere.

Metode og gjennomføring

En viktig forutsetning for utarbeiding av råd var at disse skulle være empirisk forankret og gjenspeile politikernes egne synspunkter. Rådene som er skissert er basert på informantenes egne erfaringer, pågående tiltak, og ønsker om forebygging og fremtidig håndtering av hat og trusler.

Disse dataene er samlet inn gjennom 25 semistrukturerte intervjuer av til sammen 31 personer fordelt på følgende målgrupper:

- 7 ordførere, 1 varaordfører og 1 rådmann fra 7 kommuner som har hatt utfordringer med hatefulle ytringer og trusler
- 5 lokalpolitikere som har vært utsatt for trusler og hatefulle ytringer
- 2 generalsekretærer, 7 kommunikasjonsansvarlige og 1 nasjonal tillitsvalgt fra seks politiske partier
- 2 generalsekretærer og 3 nasjonalt tillitsvalgte fra 5 ungdomspartier
- 1 interesseorganisasjon
- 1 forsker på netthets

Informantene i studien har vært aktører som på ulike måter besitter innsikt i problemstillingen. Ordførere og utsatte lokalpolitikere har bidratt med beskrivelse av hvilke effekter hatefulle ytringer har på den enkelte og på det folkevalgte kollegium. Disse informantene har bidratt med både beskrivelse av hvilke pågående forebyggende og håndteringstiltak de selv iverksetter, samt til ideer om hvilke nye tiltak som bør iverksettes på ulike nivå. De politiske partiene og ungdomspartiene har gitt studien innsikt i de mange store og små tiltak som hver enkelt partiorganisasjon gjennomfører og planlegger å gjennomføre. Etter hvert som datainnsamlingen genererte konkrete forslag til råd har vi foreslått disse for informantene og testet de ulike forslagenes relevans og aktualitet. De råd som framsettes her er dermed råd som enten har blitt fremmet av flere eller som flere har gitt tilslutning til.

¹ Lovdata (2009) [Lov om straff \(straffeloven\), Annen del. De straffbare handlingene](#). Endret ved lov 19.06.2009 nr. 74.

² LDO (2015) [Hatytringer og hatkriminalitet](#). Oslo: Likestillings- og diskrimineringsombudet

Vi har møtt informanter og hatt samtaler ansikt til ansikt i tolv intervjuer, og holdt intervjuer over telefon i 13 intervjuer. Intervjuene har vart fra 30 til 60 minutter. Alle informanter er sikret konfidensialitet og anonymitet.

Råd for forebygging og håndtering av hatefulle ytringer og trusler mot folkevalgte politikere

Fordi hatefulle ytringer og trusler arter seg på så mange ulike måter, og framsettes av ulike aktører med ulike hensikter i ulike kanaler, må fenomenet angripes bredt dersom man skal lykkes i å redusere skadeomfanget for det enkelte offer samt redusere omfanget generelt. Rapporten beskriver konkrete råd til aktører på seks ulike nivåer:

1. Den enkelte folkevalgte
2. Kommunestyrene og Fylkestingene
3. Kommunenes organisasjon (KS)
4. De politiske partiene
5. Mediene
6. Nasjonale myndigheter

Det kan være vanskelig for den enkelte folkevalgte å alene tilegne seg kunnskap om hva som kjennetegner god ytringskultur, samt hva man skal gjøre hvis man blir utsatt for hatefulle ytringer eller trusler. Det kan være hensiktsmessig at de folkevalgte har en felles forståelse av og kjennskap til hva man skal gjøre når slike hendelser oppstår. Både de folkevalgte kollegiene, KS og partiene kan bidra til å skape en slik felles forståelse. Mediene og nasjonale myndigheter kan bidra til at også publikum kan ta del i en slik felles forståelse.

Flere av tiltakene kan eller bør gjennomføres på flere nivåer, og noe overlapp vil derfor forekomme i rådene som følger. Teksten er illustrert med «gode tiltak». Disse er faktiske tiltak som gjennomføres av studiens informanter som andre informanter har gitt sin tilslutning til.

1) Den enkelte folkevalgte

Det er bred enighet om at en god ytringskultur starter med den enkelte folkevalgte, og at det er særdeles viktig at politikere som er kjente i offentligheten står frem som gode eksempler. Generelt er det et individuelt ansvar å sørge for at man ordlegger seg i tråd med god folkeskikk, er bevisst egen retorikk og viser respekt for meningsmotstandere. Videre er det et individuelt ansvar å støtte andre lokalpolitikere som utsettes for hets eller trusler, uavhengig av partipolitisk tilhørighet.

Oppfølging av ytringsplakater

Forebygging / Håndtering

Beskrivelse: Partier og kommunestyre har retningslinjer for ytringskultur som enhver folkevalgt må følge, både i og utenfor kommunestyre- eller fylkestingssalen.

Begrunnelse: Ulike personer har ulike terskler for hva de opplever som greit og hva de opplever som ugreit. Det er derfor hensiktsmessig at folkevalgte har felles forståelse av og kjennskap til hvordan man skal ytre seg og hvordan man skal forholde seg til uønskede ytringer. Både partier og folkevalgtkollegier har ytringsplakater som enhver folkevalgt forventes å følge.

Eksempler på innhold i ytringsplakater kan være:

- 1) Vær bevisst på eget språk og egen retorikk
- 2) Kommuniser om politikk og ikke personer
- 3) Vær kritisk til kildene før du uttaler deg om en sak
- 4) Svar saklig på hissige kommentarer
- 5) Involver ressurspersoner fra partiet eller kommunen ved behov
- 6) Ikke vær redd for å slette kommentarer som oppleves som sjikanerende eller hetsende
- 7) Ta ansvar for å si ifra hvis du ser at andre opplever hets eller sjikane
- 8) Rapporter personen eller profilen som publiserer netthets på sosiale medier
- 9) Unngå å skrive på sosiale medier når du selv har drukket alkohol eller når det er høy sannsynlighet for at andre har det, slik som fredag og lørdag kveld
- 10) Politianmeld eller ta ut stevning³ mot den som fremsetter hatefulle ytringer og trusler

Gode tiltak

Ta ut stevning mot den som framsetter hatefulle ytringer og trusler

En lokalpolitiker hadde anmeldt en person som hadde kommet med særdeles mange hatefulle ytringer. Politiet henla saken. Politikeren tok da ut stevning mot personen med et erstatningskrav. Den som stevnes har oppmøteplikt. Vedkommende som hadde sendt de hatefulle meldingene fikk en plutselig forståelse av at politikerens som var utsatt for hat var en vanlig person med jobb og familie. Vedkommende ble svært ydmyk av å innse hvilken negativ effekt meldingene hadde hatt på politikerens og hans families liv, og sverget å aldri mer sende hatefulle meldinger til noen internett.

Redaktørplakat på egen sosiale medier-profil

Forebygging / Håndtering

Beskrivelse: En kunngjøring om etiske retningslinjer og ansvar for atferd på den enkelte politikers sosiale medier-profil, som både skal overholdes av den som eier profilen og de som velger å uttrykke seg på profilens kommentarfelt.

Begrunnelse: En redaktørplakat skal sende et signal om at en selv er bevisst på hvordan man ytrer seg i sosiale medier, og oppfordre til at andre også overholder de samme sosiale normene for atferd. Hvis en avsender likevel overstreder disse retningslinjene kan man vise til redaktørplakaten og enkelt blokkere, slette eller rapportere avsender uten at vedkommende vil kunne vise til brudd på ytringsfrihet.

Netthatfilter (No Hate)

Forebygging

Beskrivelse: Netthatfilteret fungerer som et pop-up-filter som reagerer på visse triggerord når de blir skrevet i kommentarfeltet. Pop-up-en gir avsenderen beskjed om at meldingen inneholder ord og uttrykk som kan oppleves som støtende eller være brudd på norsk lov.

Begrunnelse: Netthatfilteret kan begrense hatefulle ytringer og trusler som publiseres på sosiale medier, i den grad at avsenderen blir bevisstgjort på at ytringen kan være lovstridig eller oppleves som støtende. Avsenderen oppfordres til å tenke seg godt om før han eller hun poster meldingen. Dersom

³ Sivil sak der man krever erstatning eller offentlig unnskyldning gjennom forliksrådet. Vedkommende som stevnes er pålagt å møte opp. En stevning kan dermed ha større effekt enn en anmeldelse som kan bli henlagt.

avsenderen likevel ønsker å poste kommentaren, kan vedkommende fritt gjøre det. Men ikke uten å være kjent med konsekvensene av sine handlinger. Netthat-filteret er et tiltak som den enkelte politiker kan laste ned selv, og dermed gi innsikt i hvordan egne ytringer kan forstås og mottas.

Les mer om netthatfilteret på Nohate.no: <https://www.nohate.no/netthatfilteret-på-din-nettside>

2) Kommunestyrene og Fylkestingene

Kommunestyre og fylkesting har ansvar for at den enkelte folkevalgte kjenner til sine roller og plikter. En folkevalgts roller og plikter er de samme uavhengig hvor i landet man er folkevalgt, men administrative personalressurser som stilles til rådighet fra rådmannen eller fylkesrådmannens side vil variere fra sted til sted. Noen folkevalgtkollegier har representasjon fra alle partier, mens andre har fra færre partier. Noen folkevalgte er den eneste som er valgt inn fra sitt parti og er således sin egen gruppeleder. Noen folkevalgte kommer fra ressurssterke partiorganisasjoner, mens andre kommer fra mindre partier uten administrative ressurser på lokalt nivå.

Kontaktperson i kommunen

Håndtering

Beskrivelse: Rutine der kommunen/fylket stiller en partipolitisk nøytral kontaktperson til rådighet for folkevalgte som utsettes for trusler og hatefulle ytringer. Kontaktpersonen(e) skal gi juridisk vurdering, eventuelt også ha en rolle som rådgiver og emosjonell støttespiller. En slik kontaktperson kan være en egnet ansatt hos rådmannen, en kommuneadvokat, et mobbeombud eller liknende. Nabokommuner kan samarbeide om å opprette en slik kontaktperson.

Begrunnelse: Den enkelte politiker skal ikke selv måtte vurdere alvorlighetsgraden i ytringen eller trusselen som de mottar. Flere politikere som har vært utsatt for hatefulle ytringer eller trusler forteller at de har ventet alt for lenge med å si ifra fordi de har vært usikre på om ytringen var «alvorlig nok», samtidig som ulike politikere kan ha ulik forståelse av hvor grensen går. Politikere som har vært utsatt for trusler og hatefulle ytringer har ytret behov for en rutine der en politisk nøytral instans kan vurdere henvendelsene og iverksette den rette håndteringen. Dette vil fremme likebehandling uavhengig av hvilket parti den utsatte folkevalgte kommer fra. Kontaktpersonen kan hente inn andre ressurser og ta kontakt med eksempelvis psykolog eller politi ved behov. Kontaktpersonen kan bistå lokalpolitikere i anmeldelse av saken til politiet. En slik kontaktperson vil redusere belastningen på den enkelte politiker og deres familiemedlemmer.

Ordfører/fylkestingsordfører er kommunestyret og fylkestingets øverste tillitsvalgt. Flere av informantene som hadde opplevd trusler eller hatefulle ytringer mente imidlertid at det ikke ville være en god ide å gi ordførere en rolle som kontaktperson for å vurdere ytringer andre politikere utsettes for. Dels fordi ordfører i mange tilfeller selv mottar mye hets på grunn av synlighet i offentligheten, dels fordi det kan føles unaturlig for folkevalgte som tilhører mindretallet å bruke leder av flertallet som en slik kontaktperson.

Det var ulike synspunkter på hvem i kommunen en slik kontaktperson skulle være. En kommune hadde iverksatt en rutine på at rådmannen som administrativ sjef mottok og vurderte henvendelsene, med støtte fra kommuneadvokaten. Denne rutinen mente de fungerte meget godt. En annen kommune mente derimot at dette ikke ville fungere i deres kommune, men ønsket heller å legge en slik funksjon til et mobbeombud eller lignende. Hvilke aktører som skal ha rollen må vurderes i henhold til det enkelte kommunestyrets behov og kommunens organisering.

Vedtak om «Valgløftet 2019» i den enkelte kommune

Forebygging

Beskrivelse: Et dokument laget av KS som signeres av sentrale lokalpolitikere i den enkelte kommune. Dokumentet fremmer tverrpolitisk enighet om atferd og yringskultur i forkant av en valgkamp.

Begrunnelse: Mange folkevalgte vektlegger betydningen av at en god yringskultur starter med den enkelte politiker, og fremhever «Valgløftet 2019» som et eksisterende tiltak som fungerer godt. Valgløftet ønsker å legge til rette for saklige debatter med god meningsbryting og argumentasjon, samtidig som den sier nei til hets, mobbing, trakassering, skjellsord og personangrep. I Valgløftet fremkommer det at de folkevalgte skal:

- Behandle hverandre med respekt, også når man er uenige.
- Jobbe aktivt for at alle stemmer kan bli hørt.
- Vise hverandre gjensidig tillit.
- Jobbe for at flest mulig vil bruke stemmeretten.
- Vise barn og unge hvorfor lokaldemokratiet er verdt å kjempe for.

Det er viktig med et tverrpolitisk fundament som kan virke retningsgivende og samlende for politikerne. Dokumentet oppfordrer til å behandle hverandre med gjensidig respekt og holde debatten på de relevante fora som gir mulighet for en redelig valgkamp.

For mer informasjon om «Valgløftet 2019»:

<https://www.ks.no/fagomrader/demokrati-og-styring/lokaldemokrati/ks-overleverte-valgløftet/>

Gode tiltak

Nettvetterklæring

En kommune har utarbeidet en «nettvetterklæring» om debattklima og retorikk, der gruppeleder fra hvert parti signerer på vegne av sin partigruppe at de vil stå sammen mot hets og sjikane mot enhver lokalpolitiker i kommestyret.

Valgkampseminar

En kommune organiserer et «valgkampseminar» der folkevalgte fra alle partier møtes for å sette premisser for debattene i valgkampen. De lager felles kjøreregler som skal gjelde for alle partier både muntlig og skriftlig i konvensjonelle så vel som sosiale medier.

Retningslinjer for de folkevalgtes bruk av sosiale medier

Forebygging

Beskrivelse: Utarbeide retningslinjer for bruk av sosiale medier, herunder bruken under kommunestyre- eller fylkestingsmøtet, som kan inngå i reglementet til det folkevalgte kollegiet.

Begrunnelse: Alle bystyrer, kommestyre og fylkesting har reglementer, men ikke alle omfatter bruk av sosiale medier. Mange lokalpolitikere rapporterer direkte fra kommunestyre- eller fylkestingsmøtene, og skaper slik en «en debatt i debatten», der en politiker som legger fram sitt innlegg på talerstolen kan bli tillagt meninger og hensikter i sanntid i sosiale medier de ikke har anledning til å imøtekomme. Mange informanter fortalte om et behov for tydelige retningslinjer for bruk av sosiale medier i kommunestyresalen.

Gode tiltak

Vær-varsom-plakat i kommunestyresalen

Et kommunestyre har valgt å lage en plakat med kommunikasjonsregler som de har hengende synlig inne i kommunestyresalen. Plakaten gjelder både kommunikasjon inne i salen og de folkevalgtes kommunikasjon utenfor salen.

Åpenhet i politiske prosesser

Forebygging

Beskrivelse: Bygge tillit mellom folkevalgte ved å orientere hele kommunestyret tidlig i politiske prosesser.

Begrunnelse: For mange politikere er det viktigste fundamentet for en god ytringskultur i den politiske sfære tillit mellom de folkevalgte. Tillit virker forebyggende mot baksnakking og hersketeknikker politikere i mellom. Politiske forslag og forestående prosesser bør belyses tidlig overfor alle for å unngå mistanker om at beslutninger blir tatt på «bakrommet». For å sikre gjensidig respekt mellom politiske motstandere bør de folkevalgte kollegiene tilrettelegge for mest mulig åpenhet og deltagelse for at alle, også mindretallet, skal føle seg inkludert i den politiske beslutningsprosessen. Dette vil kunne virke forebyggende for hets og hatefulle ytringer politikere i mellom.

Workshops for folkevalgte

Forebygging / Håndtering

Beskrivelse: Interaktive workshops for folkevalgte politikere som bidrar til bevisstgjøring og refleksjon om forebygging og håndtering av hatefulle ytringer

Begrunnelse: Alle de folkevalgte informantene i denne studien ønsket seg en interaktiv, erfaringsbasert opplæring i regi av kommunestyret eller fylkestinget. De ønsket praktisk øvelse i å gjenkjenne hets og hatefulle ytringer, og konkrete råd og tips om hvordan man kan håndtere disse. De folkevalgte ytret særlig behov for å lære hvordan de ulike sosiale mediene fungerer: Hvordan blokkere, synliggjøre og rapportere brukere på de enkelte sosiale medier. Hvordan slå på og av kommentarfelt. Hvordan dele administrator-/moderatorrolle. De ønsket seg også refleksjon rundt graden av nødvendighet for at politikere må være tilstede overalt hele tiden, og refleksjon rundt hva som er «innenfor» og hva som er «utenfor» av ytringer.

Gode tiltak

Stopp hatprat

Et godt eksempel på en tilbyder av interaktive workshops er organisasjonen «Stopp hatprat» som tilbyr kurs og workshops som kan skreddersys. De har et solid teoretisk rammeverk som kan anvendes i alle typer forebyggingsarbeid. Organisasjonen tar utgangspunkt i David Kolbs «*Cycle of experimental learning*», en firedelt læringsprosess bestående av praktiskøvelse, refleksjon, kobling til virkeligheten og anvendelse. Workshopene har en helhetlig tilnærming med fokus på erfaringsbasert læring som oppmuntrer til refleksjon. Det er særlig egnet for å skape fellesskap og oppnå en felles forståelse.

Stopp hatprat holder gjerne kurs for folkevalgte, og tilbyr dem ressurser som kan brukes i videre arbeid. Målet er at de folkevalgte blir selvgående i bruken av disse ressursene.

Lenker til ressurser fra «Stopp hatprat»:

- “We can” pdf: <https://www.coe.int/en/web/no-hate-campaign/we-can-alternatives>
- Bookmarks: www.stopphatprat.no/bookmarks

Bookmarks

Med utgangspunkt i rammeverket «Bookmarks» fremmer Stopp hatprat fire typer aktiviteter som de mener kan være relevante ovenfor folkevalgte politikere:

- «*Hva er verst*» - En innledende øvelse til hatprat på nettet der deltakerne rangerer ulike eksempler på hatmeldinger mot homofile etter hva de mener er «verre».
- «*Røtter og grener*» – Deltakerne ser nærmere på årsakene og virkningene av hatprat på nettet ved hjelp av et «problemtré». Øvelsen kan brukes som en oppfølgingsøvelse eller som en frittstående øvelse.
- «*Snakk om det*» - Øvelsen bruker «stafett-diskusjon» for å se nærmere på vanlige fordommer om enkeltgrupper i samfunnet. Den engasjerer deltakerne til å tenke kritisk over vanlige oppfatninger og utvikle argumenter mot hatprat.
- «*Konfrontere nettmobbing*» - En øvelse der deltakerne skal tenke over sine mest sannsynlige reaksjoner i ulike mobbescenarier og diskutere alternative handlingsmåter.

Dialogmøte mellom lokalaviser og politikere

Forebygging

Beskrivelse: Dialog mellom politikere og lokalaviser som forebygger hets og sjikane mot de folkevalgte.

Begrunnelse: Kommunestyret og fylkesting bør regelmessig ta initiativ til dialog med lokale medier om hvordan samarbeidet mellom politikere og mediene bør foregå. Her kan man ha en dialog om valg av overskrifter, bildebruk, sitatsjekk, og premisser for intervjuer. Tidspunkt for publisering viser seg også å ha blitt et relevant tema, i det de tidspunktene som kanskje genererer engasjement på sosiale medier, til en viss grad synes å sammenfalle med tidspunkter da flest hatefulle ytringer sendes, som fredag kveld. De politiske kollegiene kan diskutere med mediene om de er villige til å stenge kommentarfeltene fredag kveld, eventuelt unngå å publisere ensidige framstillinger av en politisk sak som oppildner publikum på tidspunkter der mediene har lav modererings-bemanning. Det er viktig å ha en åpen samtale om hvordan man bør håndtere de mest kontroversielle sakene hvor det stormer særlig rundt enkelte politikere, og i hvilken grad spesifikke saker bør få mediedekning på sosiale medier som kan fremprovosere hets og sjikane. Mediene kan også inviteres til å delta på workshop eller folkevalgtopplæring om trusler og hatefulle ytringer.

Dialogmøte mellom lokalpoliti og politikere

Håndtering

Beskrivelse: Dialog mellom politikere og lokalpoliti om hvordan politiet kan bistå når trusler og hatefulle ytringer finner sted.

Begrunnelse: Kommunestyret og fylkesting bør regelmessig ta initiativ til dialog med lokalt politi om graden av trusler og hatefulle ytringer mot lokale politikere, fysisk så vel som på nett. Politikerne Ipsos snakket med hadde svært forskjellige erfaringer fra politiet. Noen følte at anmeldelsesprosessen var ydmykende, noen følte seg motløse fordi «politiet bare henlegger likevel» mens andre hadde blitt tatt svært godt imot og fått gode råd for hvordan de og familien skulle forholde seg til truslene og følte seg godt ivaretatt. En regelmessig og tett dialog mellom politi og det politiske kollegiet vil gi politikere sikkerhet om hvordan politiet følger opp anmeldelser og henvendelser, og samtidig gi politiet en arena til å gi politikere gode råd om både forebygging og håndtering. Politiet kan også inviteres til å delta på workshop eller folkevalgtopplæring om trusler og hatefulle ytringer.

3) Kommunesektorens organisasjon (KS)

KS er en utviklingspartner for kommuner og fylkeskommuner, og bistår med ressurser til opplæring og organisering, kursing med mer for både folkevalgte og administrasjon av kommune- og fylkessektoren. Videre fungerer KS som interessepolitisk talsperson på vegne av kommuner og fylkesting overfor sentrale myndigheter.

Kurs om nettvett og ytringskultur i folkevalgtprogrammet

Forebygging

Beskrivelse: Utvikle kurs og foredrag om ytringskultur, nettvett og bruk av sosiale medier som en del av folkevalgtprogrammet. Presentere en standard for god debattkultur og bistå til å sette grenser for hvilke typer ytringer som regnes som «utenfor» og hva politikere bør og ikke bør tåle.

Begrunnelse: Per i dag er ikke hatefulle ytringer og trusler mot folkevalgte eksplisitt omtalt som en del av folkevalgtprogrammet. Det er behov for å øke kunnskapen om hva hatefulle ytringer og trusler er, og hvordan det skal håndteres. Det er også lite i folkevalgtprogrammet om nettvett og bruk av sosiale medier, som blir en større og større del av de folkevalgtes arbeidshverdag. Et overveldende flertall av de intervjuede informantene så det som naturlig at KS utvikler en egen modul i folkevalgtprogrammet som belyser dette temaet.

Folkevalgtprogrammet bevisstgjør og informerer de folkevalgte om deres ulike roller, forpliktelser, ansvar og rettigheter. Offentlige ytringer er en naturlig del av en folkevalgts virke, og det er viktig med kursing og refleksjon rundt både egen kommunikasjon og håndtering av andres. En modul om ytringskultur og håndtering og forebygging av hatefulle ytringer vil være et viktig ledd i bevisstgjøringen rundt fenomenet og ytringskultur i sosiale medier. Det også viktig å forberede både nye og mer drevne politikere på hva som kan komme i form av nettbasert kommunikasjon, og innlede til samtaler om dette.

Folkevalgtopplæringen vil gi anledning til å sette en tverrpolitisk standard for ytringskultur og tydeliggjøre grensene for hva slags ytringer som er innenfor og utenfor god debattkultur. Det vil føre til bevisstgjøring om hvordan ulike typer ytringer kan tolkes av mottakere, eksempelvis at noen kan oppfatte en ytring som humor, mens andre oppfatter det som latterliggjøring.

Flere av de folkevalgte som inngikk som informanter i denne studien ytret ønske om at Folkevalgtprogrammet skulle være en anledning til å diskutere faktiske eksempler og dele erfaringer

om hva slags debatter man bør gå inn i, og hvordan gjenkjenne og håndtere aggressiv retorikk, hersketeknikker og konspirasjonsargumentasjon.

Flere unge politikere som har vært utsatt for omfattende hets fortalte Ipsos at de hadde trodd at man som politiker måtte være mest mulig tilgjengelig for alle og tilstede «overalt». De hadde åpnet profiler på et høyt antall digitale flater. De hadde en gjengs oppfatning om at «demokrati var å tåle dritt fra befolkningen». Da de virkelige netthets-stormene begynte så ble det helt umulig å modere og følge med ettersom digitale poster sprer seg mellom flater og fra nettaviser og blogger til mediene. Politikere har behov for å lære at å være en politiker ikke er ensbetydende med å legge hodet sitt på en huggestabbe for enhver å hugge løs etter eget forgodtbefinnende. Det må være lov å begrense egen tilgjengelighet og stenge kommentarfelt på egen vegg eller blogg, uten at man derved beskyldes for å rokke ved hverken egen eller andres ytringsfrihet.

Som en del av Folkevalgtprogrammet kan KS legge til rette for at kommunestyrene selv lager retningslinjer for bruk av Facebook og andre sosiale medier i rollen som folkevalgt. Flere informanter påpekte viktigheten av at et slikt opplegg må utføres av personer som har høy kompetanse i sosiale medier, som har godt grunnlag for å informere om hvordan sosiale medier fungerer og bør modereres. Det er behov for kunnskap om helt grunnleggende ting som hvordan kommentarfelt på Facebook fungerer til hvilke mekanismer som slår inn ved annonsering, publisering og moderering. Her kan KS bygge på erfaringer med «Valgløftet 2019» og videreføre dette tiltaket også i framtidige valg.

Videre kan et slikt kurs være nyttig i forhold til ombuds- og arbeidsgiverrollen og kommunikasjon som rettes mot ansatte i kommunene i sosiale medier.

Håndbok om forebygging og håndtering av hets og trusler

Forebygging / Håndtering

Beskrivelse: Håndbok eller hefte laget av KS som gir konkrete råd eller instruksjoner på hvordan den enkelte folkevalgte skal kommunisere og reagere på hets på ulike kommunikasjonsplattformer.

Begrunnelse: I dag er ansvaret for å finne ut hvordan man skal håndtere ønskede ytringer blitt tillagt den enkelte politiker. Flere informanter har sagt at de savner rutiner på hvordan hatefulle ytringer og trusler skal gjenkjennes og håndteres. Noen politiske partier har utviklet egne rutiner for dette, mens andre har ikke det. Det er også en viss forskjell mellom partiene hva angår terskler for hva som er innenfor og hva som er utenfor det man skal akseptere. Derfor ønsket svært mange informanter fra ulike partier seg en håndbok som var felles for alle folkevalgte.

Håndboken kan dekke temaer innen både forebygging og håndtering, og være et lite oppslagsverk som dekker de viktigste den enkelte folkevalgte trenger å vite. *Forebygging* kan ta for seg en standard for god ytringskultur og eksempler på brudd på disse retningslinjene, hvordan ulike ytringer kan tolkes ulikt eller hvordan man kan identifisere og håndtere hersketeknikker. Samtidig er det et behov for økt kunnskap om hvordan de ulike sosiale mediene fungerer, hvordan algoritmene fungerer og hvilke innstillingsmuligheter som finnes for å begrense uønskede ytringer.

Håndboken vil også være nyttig i forhold til å informere om *rutiner for håndtering* av ulike hatefulle ytringer eller trusler, som hva man skal gjøre når man mottar hat og trusler på internett eller via fysisk eller nær kontakt med avsender. Spesielt på sosiale medier er det et behov for økt kunnskap om moderering, rapportering, blokkering, skjuling og andre nyttige funksjoner på ulike plattformer som Facebook, Twitter, Instagram, Snapchat m.m. Sist men ikke minst vil det være nyttig å legge opp en «trinn for trinn» håndtering av uønskede eller hatefulle ytringer på sosiale medier, der man henholdsvis informerer om hvordan man tar skjermdump av ytringen og sikrer ID til avsender, hvor man skal sende den videre til vurdering og informasjon om mulige utfall.

En slik håndbok kan med fordel også gjøres tilgjengelig digitalt.

Se for eksempel Bufdir sine nettressurser for barnevernsansatte:

https://www.bufdir.no/Barnevern/Fagstotte/Rad_for_a_handtere_sjikane_hets_og_trusler/

Kurs for folkevalgtes kontaktpersoner i kommunen

Håndtering

Beskrivelse: Kurs som gir kontaktpersoner for folkevalgte i kommunene opplæring i å gi juridiske råd og emosjonelle støtte til folkevalgte som utsettes for trusler eller hatefulle ytringer.

Begrunnelse: Mange folkevalgte politikere, særlig fra mindre politiske partier, savnet en partipolitisk nøytral kontaktperson å snakke med når de ble truet eller mottok hatefulle ytringer. For å sikre en enhetlig behandling av alle folkevalgte på tvers av parti-tilhørighet og kommune, bør KS utvikle et kurs, gjerne nettbasert, som disse kontaktpersonene bør ta. KS bør også vurdere å opprette en kontaktperson sentralt hos seg som disse kommunale kontaktpersonene kan henvende seg til hvis de trenger råd.

Bilderamme på sosiale medier

Forebygging

Beskrivelse: Bilderamme som brukes på de folkevalgtes sosiale medier-profil, som viser at en selv tar ansvar for hvordan man ordlegger seg og virker retningsgivende for oppførsel

Begrunnelse: KS tar initiativ og utformer en «bilderamme» som kan brukes på sosiale medier. Bilderammen skal både være et symbolsk signal om at man selv tar avstand fra hets og sjikane på nett, samtidig som man tar ansvar for å ha en god ytringskultur og oppfordrer andre til å gjøre det samme. I Sverige heter kampanjen «Jag er her» og Arbeiderpartiet har utarbeidet bilderammen «Nei til netthets – Respektfull, saklig og engasjerende debatt». Politikere fra andre partier kunne også tenke seg en slik bilderamme og ønsket at den skulle være partinøytral. Det anbefales derfor at KS utvikler en egen tverrpolitisk bilderamme som folkevalgte på tvers kan identifisere seg med og ta i bruk. Det kan også få mer kraft når det kommer fra en stor organisasjon som KS. Bilderammen skal ikke bare være noe man «pynter» profilen sin med, men virke retningsgivende for egen og andres atferd på sosiale medier.

Hashtag på sosiale medier

Håndtering

Beskrivelse: Tverrpolitisk og KS-initiert hashtag (#) på sosiale medier som oppfordrer politikere til å støtte opp om andre politikere som blir utsatt for netthets eller hatefulle ytringer.

Begrunnelse: En KS-initiert hashtag vil kunne være et verktøy som alle politikere på tvers av partier vil kunne bruke når de ser at andre utsettes for hets eller sjikanering på nett. En tverrpolitisk hashtag legger også opp til at politikere kan støtte politikere fra andre partier. Hvis en politiker opplever mye hets, kan man bruke hastagen slik at andre kolleger støtter opp. Samtidig er det et poeng at algoritmer gjør at poster som preges av hets virker selvforsterkende, og dermed kan det være viktig at man nøytraliserer debattklima ved å få inn kommentarer/ytringer som sier i mot de sjikanerende eller hatefulle ytringene.

Arbeiderpartiet har en hashtag som heter #komigjen. Det anbefales imidlertid at KS lager en egen tverrpolitisk hashtag som folkevalgte fra alle partier kan identifisere seg med og ta i bruk. Det kan også få mer kraft når det kommer fra en stor organisasjon som KS.

Investering i mer forskning på fenomenet

Forebygging

Beskrivelse: Fortsatt investere i forskning på hatefulle ytringer, dens årsaker og konsekvenser. Evaluere tiltak som gjøres for å måle effekten av disse.

Begrunnelse: Selv om hatefulle ytringer ikke er et nytt konsept, har sosiale medier og internett gitt det et virtuelt liv som gjør at hatefulle ytringer blir mer vedvarende, synlige og tilgjengelige enn tidligere. Kunnskap om hatefulle ytringer på internett er fremdeles begrenset, da dette fenomenet er relativt nytt. For å kunne utarbeide gode tiltak er det nødvendig med god forståelse og kunnskap om fenomenet, dens årsaker og konsekvenser. Informantene til denne studien var svært takknemlige for det arbeidet KS gjør for å frambringe kunnskap. Flere etterlyste mer kunnskap om hvordan netthets kan forebygges, og innsikt i spørsmål som om hvorvidt «troll sprekker i sola» eller om det heller er snarere tvert i mot.

4) Politiske partier

Folkevalgte rekrutteres og nomineres av politiske partier, og de aller fleste politikere føler at det er partiorganisasjonen som burde være det stedet de kan gå til når de selv utsettes for trusler og hatefulle ytringer. De fleste partiene Ipsos har snakket med har systemer for *hvem* man skal henvende seg til som folkevalgt dersom man utsettes for noe uønsket. Det er imidlertid stor forskjell på hvordan dette løses fra parti til parti. Et parti Ipsos har snakket med har lagt ansvaret på den tillitsvalgte kommunepartilederen, mens andre mener det blir helt galt at en tillitsvalgt skal tillegges slike oppgaver, og har lagt dette ansvaret på fylkessekretærene. Et par av partiene Ipsos snakket med har ikke noe system, men mener det må være gruppeleder eller generalsekretæren som er naturlig kontaktpunkt, mens andre igjen ikke anbefaler at det skal være generalsekretær, men må være noen som er nærmere personen det gjelder. Fordi partiene er organisert så forskjellig, er det vanskelig å gi enhetlige råd om hvordan de best kan følge opp folkevalgte som utsettes for trusler og hatefulle ytringer. Det de politiske partiene var helt enige om, var at de har et ansvar for forebygging av uønskede hendelser og for å stille opp for sine medlemmer som utsettes for dette.

Kontaktperson

Håndtering

Beskrivelse: Alle partier bør ha et system for hvem folkevalgte skal henvende seg til dersom de utsettes for ubehagelige hendelser.

Begrunnelse: Flere av de folkevalgte som Ipsos har snakket med ytret et behov for en tydelig kommunikasjonslinje når de ble utsatt for hets og hatefulle ytringer. Folkevalgte som var utsatt for trusler fortalte om et behov for at partiene så på hendelsene som noe som angikk dem, og ikke bare den enkelte folkevalgte. Kontaktpersonene bør kunne gi emosjonell støtte, lytte og gi råd. Flere hadde også ønsket seg at noen ble med dem til politiet for å anmelde det inntrufne.

Ta ansvar for kommunikasjon av sensitive politiske vedtak

Håndtering

Beskrivelse: Partiene bør kommunisere sensitive og upopulære politiske standpunkt.

Begrunnelse: Lokalpolitikere står ofte i beslutningsprosesser som engasjerer og provoserer velgere, det være seg i forhold til nedskjæringer, skolenedleggelses, opprettelse av bomstasjoner eller kommunesammenslåinger. Flere av de folkevalgte Ipsos har snakket med var blitt overveldet av hets og sjikane på grunn av standpunkter de hadde tatt i vanskelige valg kommunestyret stod overfor. Mange mente at partiet burde ta støyten med å kommunisere og begrunne standpunkt fra partienes sosiale medieprofiler for å forsøke å redusere personhets og sjikane rettet mot den enkelte lokalpolitiker.

Ressursgruppe rundt profilerte politikere

Håndtering

Beskrivelse: Nettverk på 2-3 personer som håndterer henvendelser på sosiale medier.

Begrunnelse: Det blir mer og mer vanlig at politikere har profiler på sosiale medier. Disse profilene synliggjør kandidatene og tillater dem å kommunisere hva de står for direkte til velgerne. Synlige politikere og kandidater til valg mottar ofte negative og uønskede meldinger og kommentarer på sine profiler. Nettangrep mot enkeltpolitikere kan noen ganger bli svært massive, både i ordbruk og omfang. For at politikeren selv skal slippe å måtte forholde seg til alt det negative som skrives om vedkommende, anbefales det å opprette ressursgrupper som kan håndtere meldingene. Ressursgruppen har administrasjonsrettigheter til politikernes profil. Å ha en slik ressursgruppe vil være relevant for alle som er synlige og fronter saker som kan være kontroversielle i sosiale medier. Erfaringsmessig er det mest støy rundt de mest synlige politikerne, som ordførere, ordfører kandidater og varaordførerkandidater, men andre aktive politikere og kandidater rammes også. Partiene bør derfor ha rutiner på plass for å kunne rykke inn med en ressursgruppe når noen rammes av trusler, hets og hatefulle ytringer.

Dette forslaget bør også ses i lys av at flere politikere etterlyste emosjonell støtte fra eget parti, både under og i etterkant av at de hadde vært utsatt for hatefulle ytringer. Ressursgruppen kan fungere som «nabovakter» som kan bistå politikerne i forhold til deres inngående og utgående kommunikasjon.

Folkevalgtnettverk

Forebygging / Håndtering

Beskrivelse: Organiserte nettverk mellom folkevalgte, enten på sosiale medier eller fysiske møter.

Begrunnelse: Å være folkevalgt kan til tider være en tøff jobb for den enkelte, samtidig som det er nyttig å lære og komme i kontakt med andre folkevalgte. Hvis de folkevalgte kommer i situasjoner der de blir utsatt for ubehagelige eller uønskede tilnærmelser eller kontaktforsøk, kan det være nyttig å få støtte eller råd fra et nettverk som man har tillit til. Hvordan nettverket skal se ut vil være opp til det enkelte parti etter hva som vurderes som hensiktsmessig, men det kan både være et bredt nettverk av folkevalgte, folkevalgte i de enkelte regionene eller personer som har en spesifikk rolle - som for eksempel ordfører.

Gode tiltak

Partipolitisk folkevalgtnettverk på sosiale medier

Et ungdomsparti har opprettet en lukket Facebook-gruppe for alle folkevalgte medlemmer. Gruppen deler politiske saker, men kan også dele hatefulle ytringer eller trusler man blir utsatt for og søke råd om og støtte til å håndtere situasjonen. Nettverket fungerer som en viktig plattform for emosjonell støtte fra personer i egen organisasjon.

Ordførernettverk

Et parti har opprettet et nettverk for partiets ordførere på sosiale medier. Å være ordfører kan være svært ensomt for mange. Ofte kan det være de eneste betalte politikere blant de mange frivillige kveldstidspolitikere. Partiet har samlet ordførere i fylkesvise nettverk for å gi hverandre en kollegial plattform der de kan få inspirasjon og gode råd. Dette har også gjort at det har blitt tette bånd mellom partiets ordførere og partikontoret. Avgåtte ordførere fungerer som aktive rådgivere og støttespillere overfor de nåværende.

Partienes vedtekter

Forebygging / Håndtering

Beskrivelse: Tilpasse vedtekter/retningslinjer om trakassering til å gjelde hatefulle ytringer og netthets.

Begrunnelse: De fleste partiene har egne vedtekter om trakassering, som kan utvides til å gjelde politikere som ytrer seg hatefullt eller sjikanerende. Formålet er at politikere også skal være bundet av normer for atferd på internett, samt at partiene får et verktøy ovenfor dem som bryter reglene for god ytringskultur. Ved brudd på vedtektene kan man suspendere eller ekskludere politikeren. Dette gir partiet et verktøy til å ta ansvar for, og håndheve, partiets ytringskultur.

Oppslagshefte om nettvett og sosiale medier for kandidater

Forebygging

Beskrivelse: Partiene utarbeider egne oppslagshefter for kandidatene om hvordan de skal forholde seg til politiske debatter på sosiale medier.

Begrunnelse: KS sin Folkevalgtopplæring foregår rett etter at valget er gjennomført og de nye kommunestyrene og fylkestingene er satt. KS gir ikke opplæring til kandidatene som deltar i valgkampen. Det er imidlertid i valgkamp at mange møter net troll og netthets for første gang, og også utfordres om egen kommunikasjonsform. Opplæring av valgkampapparat og kandidater er partienes ansvar. Mange av partiene Ipsos snakket med våren 2019 var i ferd med å utvikle hefter og informasjonsskriv til egne lokale kandidater om hvordan de ønsket at kandidatene skulle te seg og ytre seg i valgkampen, og om hvordan de skulle håndtere eventuelle uønskede opplevelser. Det gir trygghet å ha et hefte og slå opp i, og dette er noe alle partier bør sørge for å gi til sine kandidater. Heftene bør inneholde informasjon om nettvett og kommunikasjon på sosiale medier, samt steg-for-steg guide til hvordan man håndterer ulike uønskede eller ubehagelige henvendelser.

Redaktørplakat på partienes sosiale medier-profil

Forebygging

Beskrivelse: En kunngjøring om etiske retningslinjer og ansvar for atferd på det politiske partiets sosiale medier-profiler.

Begrunnelse: Partiets redaktørplakat skal sende et signal om partiets syn på ytringskultur og oppfordre personer som kommenterer på partiets profil om å følge de samme retningslinjene. Hvis en avsender likevel overskrider disse retningslinjene kan man vise til redaktørplakaten og enkelt blokkere, slette eller rapportere vedkommende. (Dette rådet er også gitt til den enkelte politiker).

Gode tiltak

Kandidaterklæring

Et parti har en digital kontrakt som kandidater må undertegne om atferd på digitale / sosiale medier med følgende tekst:

«Jeg (navn) stiller som kandidat for (parti) i (kommune) som (rolle) i valget 2019. Jeg forplikter meg med dette til å være saklig, respektfull og bidra til en engasjerende digital valgkamp. Jeg skal ta politiske debatter og bidra til en opplyst diskusjon på en måte som gjør at flest mulig kan delta.»
(Signatur)

Redaktørplakat på et partis Facebook profil

«Vår Facebook-side har følgende retningslinjer:

Når vi snakker sammen er det bra om vi holder en saklig og respektfull tone. Vis respekt for dine meddebattanter og utøv normal folkeskikk. Vi fjerner innlegg som er hetsende, krenkende eller inneholder grove ukvemsord, spam (ensartet innhold og/eller høy frekvens fra samme bruker) eller identiske kommentarer.

Hvis vi ser at samme person gjentatte ganger handler i strid med disse retningslinjene vil han eller hun bli varslet om dette, og bedt om å forholde seg til reglene på lik linje som alle andre. Gjentatte brudd på retningslinjene vil medføre utestengelse fra vår facebook-side. Dette for å gjøre denne siden til en god arena å være på og debattere. Falske profiler vil bli utestengt fra vår Facebook-side.

Husk at det er mange som leser det du skriver!»

Kurs eller workshop om debattkultur

Forebygging

Beskrivelse: Kurs eller workshops innad i hvert parti om hvordan håndtere ubehagelige situasjoner som hersketeknikker, konspirasjonsretorikk, netthets eller sjikane.

Begrunnelse: Det kan være vanskelig å vite hva man skal gjøre når man blir utsatt for hersketeknikker, netthets, konspirasjonsretorikk, hatefulle ytringer eller sjikane. Det finnes utarbeidet mange teknikker for å partere eller stå imot slike ytringer. Partimedlemmene kan inngå i rollespill og øve seg på å partere ulike typer hersketeknikker eller konspirasjonsteorier.

Gode tiltak

Kjønnsdelte seminarer / formøter

Et parti organiserer kjønnsdelte formøter for sine delegater før større konferanser og møter som landsmøtet, landsstyremøte, fylkesårsmøter. Disse er kjønnsdelte fordi menn snakker mer enn kvinner, og begrunner det også med at menn bruker hersketeknikker i større grad. Kvinner tar i mindre grad gjenvalg enn menn. Grunntema på formøtene er gjenkjenning av hersketeknikker, og god og dårlig debattkultur. Delegatene øver seg på å ta ordet. Kvinnene lærer hvordan kvinnene kan støtte hverandre ved å bygge opp fellesskap og hverandres selvtillit. De skaper fora for å dele erfaringer som kvinner. Målet er at menn og kvinner lærer å avstå fra å benytte hersketeknikker, og at menn lærer at de må la kvinner slippe til for at ordskiftet skal bli kjønnsbalansert.

«Kvinner kan»-kurs

Et annet parti organiserer egne «Kvinner kan»-kurs med kvinnelige politikere som målgruppe. Dette er fordi de opplever at unge og kvinner utsettes mest for hets. Partiet har egne samlinger for kvinner der de lærer å gjenkjenne og møte seksualisert hets og hersketeknikker. Samlingene er også ment for å skape et tillitsbasert nettverk og trygghet for de kvinnelige politikerne.

Bli inspirert av ungdomspartiene

Forebygging

Beskrivelse: Implementer forebyggings- og håndteringstiltak fra ungdomspartiet.

Begrunnelse: Samtalene med de politiske partiene og med ungdomspartiene viser at moderpartiene har mye å lære av ungdomspartiene. Det kan late til at ungdomspartier er flinkere til å samles og snakke om vanskelige ting, som netthets, og at de er flinkere til å være der for hverandre og støtte hverandre, både emosjonelt og digitalt. Ungdomspartiene framstår som mer bevisste og forberedte på å takle netthets, trusler og hatefulle ytringer. De fem ungdomspartiene Ipsos har snakket med hadde alle tydelige retningslinjer for hvem i organisasjonen en ungdomspolitiker skulle henvende seg til hvis de ble utsatt for noe ubehagelig. Ungdomspartiene jobber mye med å skape gode debattklima og har samlinger der de øver og praktiserer debatt-teknikker. Flere av ungdomspartiene har strenge reglementer om egen kommunikasjonsform, og nøler ikke med å håndheve disse hvis egne medlemmer bryter reglene.

Tverrpolitisk erklæring om ytringskultur og debattklima

Forebygging

Beskrivelse: Tverrpolitisk avtale om ytringskultur og premisser for debatt.

Begrunnelse: En forutsetning for god ytringskultur er at partiene blir bevisstgjort og ansvarliggjort for egen retorikk. Partistrukturere er ansvarlige for å sette en standard for egen og egne medlemmers tone i det politiske ordskiftet. Partiene bør følge opp at egne medlemmer ikke fremsetter sjikanerende eller hatefulle ytringer, og sanksjonere når dette forekommer. Det er viktig at partiledelsene setter en standard for hva de tillater av utblåsninger på sosiale medier, og en tverrpolitisk avtale om ytringskultur bør dermed etableres på sentralt hold. (Et likende råd om felles erklæring om ytringskultur er også gitt til de folkevalgte kollegier.)

For at partiene skal ha en felles forståelse av premissene for debatten er det viktig med dialog mellom partiledelsene. Det kan være hensiktsmessig å samle de politiske partiene og få dem til å enes om gjensidig respekt og legge et grunnlag for felles ytringskultur. Her bør fenomener som «*whistle blowing*» diskuteres; tilsynelatende uskyldige meldinger som fungerer som et startsignal for hatefulle ytringer. En tverrpolitisk ytringskultur vil også være viktig i et bredere forebyggingsperspektiv, da det ikke er urimelig å anta at politikernes retorikk har en viss påvirkning på hvordan befolkningen snakker til politikere.

5) Medier

Det er et symbiotisk forhold mellom politikere og medier. Politikerne trenger mediene for at deres politikk og synspunkter skal synliggjøres og bekjentgjøres. Mediene trenger politikere for å informere befolkningen om hvilke politiske prosesser som foregår. Til tross for gjensidigheten, er ikke forholdet de to gruppene imellom alltid knirkefritt. For politikere er det viktig å bli fremstilt i mest mulig gunstig lys, for mediene er det viktig å vise sine lesere/seere/lyttere at de har en kritisk og granskende holdning til makten. Politikere kan ofte føle at mediene skaper konflikter som ikke er der, eller vinkler saker på måter som gjør at leseren ikke forstår sammenhengen. Medienes digitalisering har vanskeliggjort situasjonen. Mediene åpnet kommentarfelt, og noen tillater anonyme kommentarer. Ikke alle medier er like gode til å moderere kommentarfeltene og mange lokalpolitikere har måttet tåle at svært uheldige uttalelser har blitt stående uakseptabelt lenge på nettet.

Bevissthet rundt kommentarfelt

Forebygging

Beskrivelse: Moderering av kommentarfelt og restriksjoner mot anonyme brukere

Begrunnelse: Kommentarfelt må kontinuerlig modereres for at ikke uønskede innlegg skal bli liggende lenge og generere flere uønskede innlegg. Medier må ha et bevisst forhold til at saker som genererer mye digitalt engasjement også kan generere en flom av hatefulle ytringer. Mange debattredaktører og moderatorer forteller at det forekommer flere uønskede kommentarer på kvelden og natten. Medier bør stenge kommentarfelt i tidspunkter på døgnet de ikke har ressurser til moderering. Mediene bør også unngå å ha åpne kommentarfelt I tillegg bør det gjøres egne vurderinger av hvilke saker som bør inneholde et kommentarfelt, hvis det er en økt risiko for at det blir fremsatt hatefulle ytringer.

Medier bør kun tillate kommentarer fra personer som har en registrert brukerkonto med navn tilknyttet en legitim e-postadresse. Det er nødvendig at avsendere blir ansvarliggjort for ytringene de har skrevet, samtidig som det av sikkerhetsmessige hensyn kan være viktig å kjenne identiteten til avsender. Anonymisering kan gjøre det lettere for noen å ytre seg hatefullt da avsender ikke føler samme ansvar for sine ytringer. Å ikke tillate anonyme kontoer vil bidra til å redusere omfanget av hatefulle ytringer i kommentarfelt. Mediehusene bør også foreta jevnlig opprydninger i falske profiler.

Gode tiltak

Moderasjon av kommentarfeltene

En lokalavis analyserte hvem som deltok i nettdebatten og fant at det i stor grad var en smal gruppe av godt voksne menn som fullstendig dominerte. Disse hadde i stor grad like synspunkter, og avisen fant ut at samfunnsdebatten hadde lite å tjene på å slippe til de samme synspunktene om og om igjen. Avisen gikk ut på Facebook og ønsket innspill om leserne syntes en strengere moderering av nettsidene ville være en god ting, og fikk overveldende positiv tilbakemelding på dette fra leserne. De bruker nå ressurser på å modere nettdebatten samt sørge for at ikke anonyme kilder legger inn kommentarer. Dette har bidratt til en mer saklig og balansert debatt.

Bevissthet rundt tidspunkt for publisering

Forebygging

Beskrivelse: Medier bør unngå å publisere kontroversielle artikler på tidspunkter når hatefulle ytringer sitter løst – som fredag og lørdag kveld.

Begrunnelse: Sensitive eller kontroversielle saker som splitter, som kommunesammenslåing, valg av skolenedleggelse, eller innføring av bompenger, genererer ofte hatefulle ytringer, særlig dersom de publiseres på en ensidig måte og på tidspunkter der folk har tatt seg et glass alkohol.

6) Nasjonale myndigheter

Nasjonale myndigheter har ansvar for lover, reguleringer og offentlige budsjetter. Nasjonale myndigheter har også arenaer for å nå ut til alle innbyggere i hele landet. KS har jevnlig konsultasjoner med myndighetene og god tilgang til alle departementer og sektorer.

Politiet må prioritere kamp mot hatkriminalitet, trusler og hatefulle ytringer

Håndtering

Beskrivelse: Bevilgning av ressurser til politiets håndtering av hatefulle ytringer og trusler

Begrunnelse: En viktig forutsetning for god håndtering er at politiet har tilstrekkelig med ressurser. Flere lokalpolitikere har fortalt at saken de har anmeldt har blitt henlagt, også i tilfeller der avsender av truslene er kjent. Politikere Ipsos har snakket med ønsker økt oppmerksomhet fra Politiet over hele landet for å håndtere hatefulle ytringer og trusler. Mens nasjonale partistrukturer melder om svært konstruktivt arbeid med PST i forhold til trusler mot nasjonale politikere, melder flere lokalpolitikere om politi som henlegger anmeldelser om alvorlige trusler. Det er også viktig med økte midler til styrking og markedsføring av politiets meldetjeneste for hatefulle ytringer på nett og en bevisstgjøring av denne tjenesten blant politikere og publikum: <https://www.politiet.no/rad/trygg-nettbruk/politiets-nettpatrolje/>

Nasjonal holdningskampanje om nettvett

Forebygging

Beskrivelse: Kampanje rettet mot befolkningen over 45 år om hva som kjennetegner god ytringskultur

Begrunnelse: Mange ofre bak hatefulle ytringer på sosiale medier og kommentarfelt identifiserer ofte avsenderne som godt voksne eller eldre som ikke er vokst opp med internett. Det kan dermed være hensiktsmessig å utarbeide en bevisstgjøring og holdningskampanje rettet mot denne målgruppen for at de skal forstå at å skrive noe på internett er det samme som å skrike noe ut på torvet. Det er også viktig å kommunisere utad og bevisstgjøre befolkningen om at man kan bli straffedømt for det de skriver på nett.

Kampanjen kunne inngått som en del av regjeringens strategi mot hatefulle ytringer 2016-2020: <https://www.bufdir.no/Global/Vold%20og%20overgrep/status-strategi-mot-hatefulle-ytringer.pdf>

Styrking av lovverket

Forebygging / Håndtering

Beskrivelse: Endre lovverket for å øke beskyttelse av lokalpolitikere.

Begrunnelse: Norsk lovverk kan i større grad forebygge og håndtere trusler og hatefulle ytringer. Dette kan være viktig for å opprettholde en fremtidig rekruttering til politiske verv og dermed opprettholde det demokratiske systemet.

Anerkjenne og inkludere kjønn som juridisk diskrimineringsgrunnlag

Per i dag er ikke kjønn en del av straffeparagrafen om hatefulle ytringer. Det er et behov for å anerkjenne at politikere blir utsatt for seksualisert og kjønnsspesifikk hets, og at denne type hets ikke er juridisk straffbar på linje med diskriminering rettet mot etnisitet, religion, funksjonsnedsettelse eller seksuell orientering. Et viktig forebygging- og håndteringstiltak mot særlig hatefulle ytringer mot kvinnelige politikere vil være å inkludere kjønn, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk som diskrimineringsgrunnlag i straffeparagraf 185a annet ledd.

Utrede muligheten for at arbeidsmiljøloven skal gjelde folkevalgte

Folkevalgte er ikke ansatte. Hverken KS eller kommune eller fylket har arbeidsgiveransvar for politikere. De har dermed ikke noe rettslig vern gjennom arbeidsmiljøloven. Flere politikere Ipsos har snakket med har næret et ønske om at denne situasjonen endres. Det bør utredes hvordan politikere kan gis et rettslig vern og hvorvidt de kan dekkes av arbeidsmiljøloven.

Utrede muligheten for å la hatefulle ytringer og trusler mot politikere virke skjerpene på straffeutmåling

Folkevalgte utsettes i særlig grad for hatefulle ytringer eller trusler. Det bør utredes om angrep mot folkevalgte bør gis skjerpet reaksjon.

I Danmark ble straffeloven endret i 2016, slik at politikere har en høyere strafferettslig beskyttelse. I Sverige vurderer de det samme.⁴ I Danmark begrunnes endringen i straffeloven som følger:

I 2016 blev straffeloven ændret i forbindelse med regeringens 'respektpakke'. Formålet med ændringerne var i højere grad at kunne yde strafferetlig beskyttelse af personer i offentlig tjeneste, hvilket kommunalbestyrelses- og regionsrådsmedlemmer er omfattet af. Ændringerne betyder blandt andet, at det er blevet en straffskærpende omstændighed, hvis trusler, vold m.m. har baggrund i den forurettedes eller dennes nærmestes offentlige hverv. Det betyder desuden, at indirekte trusler samt chikane og forfølgelse af politikere er tilføjet som strafbare handlinger⁵

⁴ «Straffskärpning för brott mot förtroendevalda välkomnas» Sveriges kommuner och Landsting.

<https://skl.se/tjanster/press/nyheter/nyhetsarkiv/straffskarpningforbrottmotfortroendevaldavalcomnas.28211.html>

⁵ «Chikane, trusler, hærværk og vold mod lokalpolitikere – vejledning med fokus på forebyggelse og håndtering». (2018) KL.

<https://www.kl.dk/media/10974/chikane-trusler-haervaerk-og-vold-mod-lokalpolitikere.pdf>